

EVROPSKI PUT I BIH

Jasmina Tahirović, MA, email: jaciminat@gmail.com
Općinski sud u Travniku, Vezirska b.b. Travnik, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Proces integracije Evropskoj Uniji uslovljen je ispunjenjem određenih obaveza. Zemlje članice Evropske Unije su obavezne na primjenu Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Dakle, zemlje članice Evropske Unije a i zemlje koje žele pristupiti Evropskoj Uniji, moraju osigurati poštivanje prava koja proizilaze iz Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Imajući u vidu da je Bosna i Hercegovina potpisala i ratificirala Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama u svoj pravni sistem, time se obavezala i na zaštitu prava koja proizilaze iz Konvencije. Na taj način se dokazuje spremnost na primjenu normativa koji su prihvaćeni u domaći pravni sistem a dio su i obaveza za države koje žele pristupiti Evropskoj Uniji. Ovim radom se ima ukazati na važnost primjene Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, sa akcentom na suđenje u razumnom roku. U kontekstu prava na suđenje u razumnom roku se ima ukazati i na posljedice koje proizilaze ukoliko se utvrdi kršenje tog prava.

Ključne riječi: Evropska Unija, Evropska Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, domaći pravni sistem, suđenje u razumnom roku.

EUROPEAN PATH AND BIH

Abstract: The process of integration with the European Union is conditioned by the fulfillment of certain obligations. EU Member States are required to apply the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. Therefore, EU Member States and countries that wish to join the European Union must ensure respect for the rights enshrined in the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. Bearing in mind that Bosnia and Herzegovina has signed and ratified the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms in its legal system, thereby it has also committed itself to the protection of rights deriving from the Convention. This proves the readiness to apply the rules adopted in the domestic legal system that are also a part of the obligation for the countries that want to join the European Union. This paper will point out the importance of applying the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms with an accent on trial within a reasonable time. In the context of the right to a trial within a reasonable time, the consequences of a violation of this right will also be pointed out.

Key words: European Union, European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, domestic legal system, trial within a reasonable time

1. UVOD

Potpisivanjem i ratifikacijom Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (U daljem tekstu: EKLJP), Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu i odgovornost poštivanja prava iz iste. Stoga u ovome radu se ima ukazati na važnost primjene EKLJP pred domaćom sudskom praksom. Ovo iz razloga što Konvencija ima prioritet u odnosu na ostale Zakone. Navedeno proizilazi i iz čl. II/1. i 2. Ustava Bosne i Hercegovine. Obzirom da EKLJP definira širok dijapazon prava, u ovom radu akcenat je na pravu na suđenje u razumnom roku. Poštivanje načela koja proizilaze iz normativa EKLJP je jedan od načina poštivanja

demokratije, koji je jedan od faktora koji se cijeni za državu koja želi pristupiti Evropskoj uniji.(U daljem tekstu:EU)

2. EVROPSKA UNIJA

Naime, poznato je da EU djeluje na principu zajednice i da kontinuirano ima za cilj da očuva jedinstvo te zajednice. U tom nastojanju da se očuva jedinstvo zajednice, donesene su i određene prave norme koje su obigatorne za zemlje članice. Dakle, zemlje članice imaju obaveze da poštuju te pravne norme a i svaka zemlja koja želi pristupiti u EU.

„Pristup bilo koje europske zemlje Europskoj uniji je reguliran u članku 49 Ugovora o EU iz Maastrichta. Sukladno njemu, svaka zemlja koja postavlja zahtjev za prijem u Europsku uniju mora ispuniti dva preduvjeta: a) biti europskom državom i b) i pridržavati se osnovnih principa slobode, demokratije, poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, u krajnjem biti pravna država (članak 6, pasus 1, istog ugovora).“ (Lasić, 2009, str.255-256.).

3. PRAVNO DEJSTVO EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA I OSNOVNIM SLOBODAMA DA DOMAĆI PRAVNI SISTEM

Dakle, EKLJP za države potpisnice ima obavezujući pravni karakter. Naime, to znači da nacionalno zakonodavstvo mora imati pravni sistem da omogući adekvatnu zaštitu prava koja proizilaze iz EKLJP.

Određen broj Ustavnih odluka BiH po izjavljenim i usvojenim apelacijama kao i usvojenim predstavkama pred Evropskim sudom za ljudska prava (U daljem tekstu: ESLJP) ukazuje na suprotnu činjenicu od onoga što se garantuje pravom EKLJP. Osim navedenoga, izjavljene apelacije i predstavke su upravo pokazatelj i određene svjesnosti učesnika u sudskim postupcima. Naime, ovo se ogleda u činjenici da učesnici u sudskim postupcima očekuju da im se osiguraju prava prema EKLJP. Nadalje, da ukoliko smatraju da im je povrijeđeno određeno pravo, mogu reagirati na način da podnesu apelaciju pred Ustavnim sudom BiH ili predstavku pred ESLJP. Naime, prihvatajući EKLJP kao pravni normativ koji je jedan od zajedničkih obaveza zemalja članica EU, prihvata se i obaveza na garanciju ostvarivanja tih prava i u sudskoj praksi. Dakle, potpisivanjem i ratifikacijom EKLJP, ista pravno egzistira u domaćem pravnom sistemu i na taj način slijedi i odgovornost za primjenu iste.

Svako nacionalno zakonodavstvo propisuje norme koje se primjenjuju pred domaćom sudskom praksom. Te norme, za zemlje potpisnice EKLJP, moraju omogućiti da se ostvaruju i prava iz iste. S tim u vezi je bitno napomenuti da je i prema sadržaju odluka ESLJP evidentno da se obrazlaže na koji način je učinjena povreda u konkretnom slučaju, i shodno istoj donesena pozitivna odluka za podnosioca predstavke. Dakle, na taj način se ukazuje na pravne nedostatke koje je neophodno ispraviti a koji su uzrokovali pozitivnu odluku o predstavci koja je podnesena pred ESLJP. Stoga, nacionalno zakonodavstvo treba konstantno da radi na pravnim korekcijama koje se odnose na adekvatno usaglašavanje propisa sa evropskim pravnim normama. U ovome kontekstu, pravnim normama koje garantuju primjenu prava iz EKLJP a ima i pozitivno dejstvo na vladavinu prava.

„U pravu Evropske unije to je opisano kao *delotvorna pravna zaštita*. EU stavlja značajan akcenat na ono što se u EKLJP naziva “jemčenje” prava i zahteva od zemalja članica EU da

imaju zakone koji će obezbediti da postoje i domaća pravila, upravni postupci i sudska praksa koji jemče delotvornost zakona u praksi.“(Braithwaite,B.,Mole,N., Harby,C.,2014,str.7.).

Dakle,nacionalni zakoni moraju omogućiti pravni prostor za njihovu adekvatnu primjenu.S tim u vezi je neodvojiva obaveza na primjenu prava iz EKLJP.Naime i Ustavni sud BiH ukoliko utvrdi povredu prava iz EKLJP, na taj način ukazuje na činjenicu njene neadekvatne primjene na domaću sudsku praksu.

„Nadalje,Ustavni Sud Bosne i Hercegovine, u donošenju svojih odluka, se poziva na standarde u oblasti ljudskih prava utvrdjenim od strane ovog zaštitnog mehanizma Konvencije u Strasbourgu.Međutim,da bi zaštita ljudskih prava zaista bila efikasna, i da bi se načelo supsidijarnosti Konvencije adekvatno provodilo,svi domaći sudovi (općinski, kantonalni i vrhovni,odnosno,osnovni,okružni i vrhovni) bi trebali primjenjivati Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima u njihovom svakodnevnom radu.“(Carss –Frisk,M.,2002,str.7.).

„Do 31.decembra 2017.godine od 56.250 predstavki pred Sudom 3.038 predstavke su podnesene protiv država u regionu.Bilo je 526 predstavki protiv Albanije,677 protiv Bosne i Hercegovine,502 protiv Hrvatske,313 protiv Makedonije,80 protiv Crne Gore i 940 protiv Srbije.“(Čengić,*et.al*,2018,str.8).

Prema navedenim podacima evidentno je da se i zemlje u regionu suočavaju sa podnošenjem predstavki pred ESLJP.

4. PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Ispunjenje prava da se određeni sudski postupak dovrši u razumnom roku je dokaz adekvatne primjene jedne od pravnih normi EKLJP.Dakle, u pitanju je poštivanje prava na suđenje u razumnom roku.Oslanjajući se na to pravo prema EKLJP, očekuje se adekvatna primjena tih normativa. U suprotnom, egzistira osnov za reagiranje u smislu podnošenja apleacije pred Ustavnim sudom BiH pa i predstavki pred ESLJP, u formi zahjeva za pravnu zaštitu formulisan na taj način. Kada se pred sudovima u određenom sudskom postupku utvrdi povreda prava na suđenje u razumnom roku, to znači da je utvrđen propust u primjeni propisa i utvrđeno da je učinjena povreda prava prema EKLJP.

„Kao titulari prava na suđenje u razumnom roku mogu se javiti tužilac ili tuženi u parnici,predlagač u vanparničnom postupku,poverilac ili dužnik u izvršnom postupku ili okrivljeni ili oštećeni u krivičnom postupku.“(Carić,2008,str.12.).

Svka država koja je ratificirala EKLJP u domaći pravni sistem, na taj način se obavezala da omogući primjenu normativa koje Konvencija garantuje.S tim u vezi, nepходna je detaljna i kontinuirana analiza normi nacionalnog zakonodavstva i njihovo dejstvo na domaću sudsku praksu.Ovo prije svega, kako bi se uočili nedostaci i isti blagovremeno ispravili.Dakle, domaće pravo i praksa treba da budu kompatibilni sa normama EKLJP sve u cilju njihove adekvatne primjene.

Dakle, nacionalno zakonodavstvo mora da obezbjedi uslove kako bi se omogućilo pravo na suđenje u razumnom roku.Prije svega, nakon donošenja odluka kojim je utvrđena povreda tog prava, treba pristupiti detaljnoj analizi uzroka koji su doveli do povrede tog prava.Slijedom te

analize, odnosno utvrđenih uzroka koji su negativno djelovali na dužinu trajanja postupka, potrebno je na tome zasnivati orijentaciju ka ispravljanju takvog pravnog mehanizma.

„U uporednom pravu može se, u principu, govoriti o tri sistema za regulisanje pitanja prava na suđenje u razumnom roku. Prvi sistem bi se mogao nazvati *preventivni sistem*. Njegova suština svodi se na postojanje pravnog sredstva kojim se može ubrzati postupak. *Kompenzatorni sistem* akcentat stavlja na isplatu naknade zbog dugog trajanja postupka. Međutim, postoje sistemi u kojima se kombinuju oba pristupa (*kombinovani sistem*). To znači da je, pored predviđanja sredstva za ubrzanje postupka, u državama koje imaju ovakav sistem, predviđena i mogućnost isplate naknade zbog dugog trajanja postupka. Austrija i Portugal su predstavnici prvog sistema, Francuska i Italija imaju kompenzatorski sistem, dok kombinacija oba pristupa imaju Španija, Hrvatska, Češka, Slovačka i Poljska.“ (Carić, 2008, str. 31.)

„Nezavisno od toga gdje je problem poštovanja suđenja u razumnom roku više izražen, mnogo je značajnije da države uoče taj problem i preduzmu mere da ga reše, i to reformom zakonodavstva, pravosudnog sistema itd.“ (Carić, 2008, str. 32.)

Sadržaj Ustavne odluke kojom se utvrdi povreda prava iz EKLJP ili pozitivna odluka prema podnesenoj predstavi pred ESLJP, kojom se u kontekstu ovoga rada, utvrdila povreda prava na suđenje u razumnom roku, dakle treba da bude osnov za pronalaženje uzroka koji je doveo utvrđivanja povrede kao i da bude smjernica kako ubuduće izbjeći te uzroke. Dakle, svaka takva odluka treba da bude detaljno izanalizirana i da se reagira na istu, u smislu stvaranja pravnog mehanizma kojim bi se eliminiralo ponavljanje takvog propusta pred sudskom praksom.

Odlukom Ustavnog suda broj: AP 662/18 je zaključeno da je učinjena povreda prava prema članu 6 EKLJP, kako slijedi:

- „Činjenice i apelacioni navodi
Apelant se žalio na dužinu izvršnog postupka u kojem je osporavao obavezu iz priznate strane sudske odluke na osnovu koje je dozvoljeno izvršenje na apelantovoj nekretnini, kao i način na koji je strana sudska odluka u izvršnom postupku prihvaćena kao izvršna isprava.“
- Odluka

„Apelacija se odnosila na dužinu trajanja izvršnog postupka u kojem je apelant imao procesni položaj izvršenika. U vezi s pitanjem primjenljivosti člana 6(1) EKLJP-a, Ustavni sud je podsjetio na svoj stav *ratione materiae* neprimjenljivosti navedene odredbe na izvršni postupak u situaciji kada apelaciju podnosi izvršenik. Međutim, Ustavni sud je ukazao na stav ESLJP-a da je ta odredba primjenljiva u situaciji kada se u izvršnom postupku utvrđuju nova građanska prava i obaveze i kada rezultat spora ima dalekosežne posljedice za aplikantova imovinska prava. Imajući ovo u vidu, Ustavni sud je smatrao da, u okolnostima konkretnog slučaja, apelant u predmetnom izvršnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje. U odnosu na meritum predmeta, Ustavni sud je zaključio da je izvršni postupak, koji je po zakonu hitan, do donošenja odluke Ustavnog suda trajao četiri godine i deset mjeseci i da još nije bio okončan, što *a priori* ne ispunjava standard “razumne” dužine postupka.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Jedamski protiv Poljske* (29.6.2000.).“ (Čengić, et al, 2018, str. 19.)

Ono što je važno napomenuti jeste činjenica i mogućnosti isplate novčane naknade. Ova mogućnost proizilazi iz utvrđenja da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Dakle, prema navedenom proizilazi da se može odrediti i novčana naknada za onu stranu, koja je uspjela u postupku. Uspjeh strane u postupku znači da je dokazala da joj je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku.

„Specifičnost dosuđivanja naknade u vezi sa pravom na suđenje u razumnom roku ogleda se i u tome što naknadu, u slučajevima gdje je to regulisano, može dosuditi i nadležni sud tužene države. Da bi ta naknada bila prihvaćena i od strane strazburškog suda, bitno je da ona bude odgovarajuće i dovoljno zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.“ (Carić, 2008, str. 100.).

Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva za normativima EU je nezaobilazan uslov za zemlje preteđente za članstvo u EU. Imajući u vidu da EU djeluje na principu zajednice, time i pravni propisi moraju biti usaglašeni. Ovo djeluje i na domaću sudsku praksu gdje se očekuje adekvatna primjena normativa EKLJP. Naime, ovo se ogleda i u činjenici da se učesnici u određenim sudskim postupcima, pozivaju na prava iz EKLJP. Kao dokaz za navedeno je i određeni broj ustavnih odluka gdje je utvrđena povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. EKLJP. (Odluka Ustavnog suda BiH: AP-3865/17., <http://www.ustavisud.ba/dokumenti/AP-3865-17-1106816.pdf>, 07.05.2019.).

Dakle, domaće zakonodavstvo treba da omogući poštivanje prava koja proizilaze iz zakona i to jednak način.

Svako protivno postupanje nacionalnog zakonodavstva uzrokuje podnošenje predstavki i pred ESLJP i pozitivno odlučivanje po podnesenim predstavkama od strane tog suda. Ratifikacijom Konvencije se obavezuje i na prihvatanje jurisdikcije ESLJP. Na ovaj način odluke tog suda su obavezujuće za nacionalni pravni sistem a time i obaveza za nacionalno zakonodavstvo u smislu poštivanja pravnih stavova koji su izraženi u odlukama ESLJP. (Član 264a., Zakona o parničnom postupku „Sl. novine Federacije BiH broj: 53/03, 73/05, 19/06, 98/15.).

Nadalje, ono što je neophodno napomenuti jeste činjenica da egzistira i svijest pojedinaca koji su učesnici u određenim sudskim postupcima, da imaju određena prava prema EKLJP. To znači da su svjesni činjenice da im se mora obezbjediti i pravo na suđenje u razumnom roku. Slijedom navedenoga, podnoseći apelacije pred Ustavnim sudom BiH ili predstavke pred ESLJP, svjesni su kako činjenice da imaju prava prema EKLJP a shodno tome i pravo da zahtjevaju od domaće sudske prakse postupanje na taj način, odnosno da zahtjevaju adekvatnu primjenu normativa prema EKLJP.

„Član 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (U daljem tekstu: Konvencija) jemči pravo na pravično suđenje. On utvrđuje načelo vladavine prava na kome počiva demokratsko društvo, kao i nezaobilaznu ulogu koju sudstvo ima u sprovođenju pravde, odražavajući na taj način zajedničku baštinu visokih zemalja ugovornica.“ (Vitkauskas i Dikov, 2012, str. 7.).

Dakle, pravo na pravično suđenje prema čl. 6. EKLJP se vezuje za pravo na suđenje u razumnom roku. Dakle, povreda prava na suđenje u razumnom roku ima negativnu refleksiju na garancije za poštivanje prava na pravično suđenje prema čl. 6. EKLJP kao i na vladavnu prava.

„Daleko najveći broj predmeta koje je razmatrao Evropski sud za ljudska prava odnosi se na navode o kršenju prava na pravično suđenje u razumnom roku. Faktori pomoću kojih institucije Konvencije ocjenjuju da li je određeni postupak zadovoljio kriterij „razumnog roka“ su: kompleksnost predmeta, ponašanje vlasti, ponašanje podnositelja i od kojeg je značaja taj postupak za podnositelja (vidi, naprimjer, *Buchholz protiv Njemačke* (1981.)).“ (Gomien, D, 2000, str. 63.).

5. ZAKLJUČAK

Imajući u vidu da EU pravno egzistira kao zajednica država članica, s tim u vezi prije pristupa članstvu u EU, neizostavno je napomenuti da se moraju ispuniti i određene obaveze. Naime, poznato je da je Bosna i Hercegovina potpisala i ratificirala EKLJP koja prema čl. II/1 i 2. Ustava Bosne i Hercegovine, ima prioritet u odnosu na domaće zakonodavstvo. Naime, ono što je evidentno jeste da je sudska praksa pred Ustavnim sudom BiH a i pred ESLJP u mnogim odlukama utvrdila povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Dakle, pravo na suđenje u razumnom roku je pravo prema čl. 6. stav 1. Konvencije i svaka država potpisnica Konvencije je dužna da osigura primjenu tog prava u sudskoj praksi. Shodno navedenom, prisutan je problem u praksi kada je u pitanju adekvatna primjena čl. 6. stav 1. Konvencije. Stoga, ono što je neophodno jeste utvrditi uzrok koji dovodi do kršenja tog prava i isti eliminisati.

Dakle, kako bi se postigao efekat prepoznavanja problema a time i pronašao adekvatan pravni sistem za njegovu eliminaciju, neophodno je detaljno analizirati svaku odluku i izvući zaključak iz iste. Sagledavanje problema i blagovremeno rješenje uzroka koji dovode do kršenja prava iz čl. 6. stav 1. Konvencije, će se pozitivno odraziti na primjenu pravnih normativa prema EKLJP. Na ovaj način, domaći pravni sistem će pokazati kako je spreman za primjenu normativa koja egzistiraju u zajednici kao što je EU. U procesu integracije to znači da BiH na tom putu pronalazi rješenje da pravno prevaziđe probleme koji se negativno odražavaju i u smislu ekonomske stabilnosti.

Dakle, adekvatna primjena čl. 6. stav 1. Konvencije bi eliminisala pozitivne odluke pred Ustavnim sudom BiH a i ESLJP, dakle odluke kojima bi se utvrdila povreda prava na suđenje u razumnom roku. Na ovaj način se može izbjeći i dosuda eventualne novčane naknade koja treba da se isplati podnositelju koji je uspio dokazati da mu je domaći pravni sistem uzrokovao štetu, postupajući suprotno EKLJP. U ovome radu akcenat je bio na pravu na suđenje u razumnom roku. Predmetna tematika je značajna i aktuelna kako s aspekta poštivanja prava koja proizilaze iz EKLJP tako i praktični primjer za zemlje koje žele da budu članice EU. Ovo iz razloga što na taj način pokazuju spremnost da budu dio te zajednice i adekvatno primjenjuju normative koje su obavezujući i kao takvi prihvaćeni u domaći pravni sistem.

6. LITERATURA

[1] Braithwaite, B., Mole, N., Harby, C., (2014), *Ljudska prava u Evropi*, pravni bilten broj: 1, London: The AIRE Centar.

[2] Carić, S., (2008), *Pravo na suđenje u razumnom roku, knjiga 2.- Međunarodni propisi i evropsko pravo*: Beograd: Službeni glasnik Beograd.

[3] Carss–Frisk, M., (2002), *Pravo na imovinu, Vodič za implementaciju Člana 1. Prvog Protokola Evropske konvencije o ljudskim pravima-priručnici o ljudskim pravima br.4.*, Savjet/Vijeće Evrope.

[4] Čengić, E., et al., (2018), *Pravna hronika broj: 7., godina 4.*, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine The AIRE Centre.

[5] Čengić, E., et al., (2018) *Pravna hronika broj: 8., godina 4.*, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine The AIRE Centre.

[6] Gomien, D., (2000), *Kratki vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima-3. izdanje*, F-67075 Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.

[7] Lasić, M., (2009), *Europska unija-nastanak strategije nedoumice i integracijski dometi*, Sarajevo: Sarajevo Publishing d.d.

[8] Vitkauskas, D., Dikov, G., (2012), *Zaštita prava na pravično suđenje prema Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima*, prevoditeljska agencija: Alpha Team One, Beograd, Srbija: F-67075 Strasbourg Cedex Savjet/Vijeće Evrope.

[9] <http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/AP-3865-17-1106816.pdf> (07.05.2019.).

[10] *Zakon o parničnom postupku*, „Sl. novine Federacije BiH broj: 53/03, 73/05, 19/06, 98/15.).

